

[Formanden.]

indkaldte værnepligtiges økonomiske og sociale forhold (af Søgaard m. fl.) og

Karen Thuroe Hansen til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om menighedsråd samt til som stedfortræder at indtræde i socialudvalget.

De pågældende er herefter valgt.

Skriftlig fremsættelse af forslag.

Undervisningsministeren (*Helge Larsen*):

Herved tillader jeg mig for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om universiteternes styrelse.*

Da grundloven blev givet i 1849, var det en stiltiende forudsætning, at de anliggender, der hidtil var blevet ordnet uden iagttagelse af den under enevælden sædvanlige lovgivningsform, fortsat skulle reguleres af administrationen. I hvert fald indtil videre

Den nye lovgivningsmagt var nemlig ikke straks efter grundlovens givelse i stand til at overtage arbejdet og ansvaret på alle områder.

Det var imidlertid meningen, at disse områder efterhånden skulle inddrages under lovgivningsmagten således, at administrationens selvstændige fastsættelse af retsregler blev bragt til ophør.

Dette er da også sket. Der er, så vidt jeg ved, kun universiteternes og — med enkelte undtagelser — de højere læreanstalters retsforhold tilbage, som lovgivningsmagten ikke har inddraget under sin virksomhed.

Når man ikke tidligere har ønsket at inddrage disse retsforhold under lovgivningen, hænger det nok sammen med, at universiteterne — eller rettere universitetet — og læreanstalterne også under enevælden havde et vidtgående selvstyre, og at disse institutioner indtil den nyeste tid har gennemgået en langsom og rolig udvikling, som ikke i særlig grad påkaldte offentlighedens interesse. Hertil kommer, at lovgivningsmagten gennem sin bevillingsmyndighed hele tiden har lagt de økonomiske rammer for disse institutioners virksomhed, såvel drifts- som investeringsmæssigt.

Med forelæggelsen af dette lovforslag bringes denne tilstand til ophør — foreløbig for universiteternes vedkommende.

Når regeringen har besluttet at fremlægge dette lovforslag, har det flere årsager.

Som det fremgår af bemærkningerne, har der været rent formelle grunde til dette, nemlig løfteparagraffen i loven om oprettelsen af et universitet i Odense, hvorefter dette universitets administrative forhold skal fastlægges ved lov, og beslutningen om at søge Århus universitet omdannet til statsuniversitet.

Den væsentlige grund er imidlertid den rivende udvikling, som har præget universiteterne i den sidste halve snes år. Antallet af studerende er flerdoblet, og det samme gælder universitetslærernes antal. Denne situation har ændret universiteternes stilling totalt. Fra at være institutioner, som kun blev søgt af en meget lille del af ungdommen, og hvor professorerne udgjorde en væsentlig del af lærerstaben, er de nu blevet institutioner, der betragtes som et væsentligt og sidste led af det samlede uddannelsessystem for et stort antal unge. Disse unge ønsker både medindflydelse på og medansvar for deres egen uddannelse.

Professorerne er kommet til at udgøre en stadig mindre del af den samlede lærerstab, der efterhånden omfatter mange andre lærere, der både inden for undervisningen og forskningen udfører et højt kvalificeret arbejde. Disse andre lærere føler, at dette arbejde berettiger dem til også at deltage i ledelsen af den institution, de arbejder ved, således som professorerne altid har gjort det.

Når de højere uddannelser udgør et stadig væsentligere led i det samlede uddannelsessystem, når antallet af højere uddannelsesinstitutioner bliver større — jeg kan her blot henvise til det før jul fremsatte lovforslag om nye universitetscentre — og når ønskerne fra de lærere, som ikke er professorer, og de studerende om medindflydelse og medansvar møder udbredt forståelse, er det rimeligt, at lovgivningsmagten nu slår visse principper fast.

Man kan spørge, hvorfor det foreliggende lovforslag kun omfatter universiteterne og ikke har taget de højere læreanstalter med. Hertil vil jeg gerne sige, at forholdene ved de højere uddannelsesinstitutioner er meget forskellige. Nogle dækker kun én uddannelse som f. eks. tandlægehøjskolerne og Danmarks farmaceutiske højskole, medens

[Undervisningsministeren.]

andre som f. eks. universiteterne og landbohøjskolen dækker en vid kreds af uddannelser. De fleste institutioner er statsinstitutioner, medens handelshøjskolerne, der fik deres status fastlagt ved lov så sent som i 1965, og Århus universitet er selvejende institutioner. De fleste institutioner har hovedvægten af deres undervisning lagt på grunduddannelserne, medens en enkelt, Danmarks lærerhøjskole, udelukkende beskæftiger sig med videre- og efteruddannelse. Hertil kommer, at der ved institutionerne i tidens løb har udviklet sig forskellige ledelsesmæssige traditioner, som det kan være vanskeligt at bryde fuldstændigt med — med ét slag. Det vil derfor være overordentlig vanskeligt nu at lovgive om samtlige institutioners styrelse under ét.

Samtidig betyder alle de nye tanker om de højere uddannelsesinstitutioners organisation og ledelsesmæssige opbygning og den hastige udvikling, vi er inde i på dette område, at det vil være nyttigt at forsøge med forskellige ordninger. Derfor har undervisningsministeriet for 3 års perioden 1969-72 sat styrelsesanordninger i kraft for de højere læreanstalter, styrelsesanordninger, der er forskellige, selv om de alle indeholder bestemmelser om repræsentation i ledelsesorganerne for de lærere, der ikke er professorer, og de studerende og om studienævn.

Samtidig får folketingsrådet med det forelagte lovforslag om universiteternes styrelse, der også skal til revision i 1972, lejlighed til at øve væsentlig indflydelse på de rammer, som forsøgsvirksomheden skal foregå inden for ved universiteterne.

Formålet med dette lovforslag er at fastslå visse principper for, hvorledes det enkelte universitet skal ledes i de kommende tre år.

Disse principper er følgende:

For det første ophører professorernes fødte medlemskab af fakulteterne, og professorerne og de øvrige heltidsbeskæftigede, fastansatte lærere ligestilles med hensyn til valgret og valgbarhed til de kollegiale organer.

De studerende sikres medbestemmelsesret og medansvar for deres egen uddannelse gennem oprettelse af paritetisk sammensatte studienævn og ved retten til at be-

sætte $\frac{1}{3}$ af pladserne i konsistorium og fakultets- og fagråd.

Den traditionelle fakultetsinddeling har bl. a. betydet, at fag, som ikke havde meget med hinanden at gøre, måtte administreres sammen inden for et fakultet, samtidig med at et ønskeligt samarbejde mellem fag, der ikke lå inden for samme fakultet, blev hæmmet af fakultetsgrænserne.

Ifølge lovforslaget kan der nu ske en omlægning således, at fagene i løbet af de kommende 3 år kan samles i nye, mindre faggrupper under hensyn til deres samarbejdsbehov.

Der skal dannes så store institutenheder, at man kan sikre et tilstrækkelig stort grundlag for anskaffelse og effektiv udnyttelse af udstyr og apparatur og for ansættelse af administrativt personale til aflastning af forskerne.

Forbindelsen mellem universiteterne og de grene af samfundslivet, som beskæftiger universitetsuddannede kandidater, søges styrket gennem årlige møder mellem repræsentanter for dem, som beskæftiger kandidaterne, og dem, som har ansvaret for deres uddannelse.

Loven tager som nævnt sigte på at slå en række principper fast, og den detaljerede udformning af reglerne for Københavns, Odense og Århus universiteters styrelse vil blive fastlagt i bekendtgørelser for det enkelte universitet. I disse bekendtgørelser vil man foruden de i loven fastlagte principper og de synspunkter, der i øvrigt måtte komme til udtryk under folketingsrådets behandling, tage hensyn til det enkelte universitets særlige forhold. Forholdene ved f. eks. Københavns og Odense universitet er jo yderst forskellige.

Med dette lovforslag er der ikke gjort op med alle universitetsproblemer. Spørgsmålene om udbygning og placering behandles som bekendt i et andet lovforslag, som allerede er forelagt folketingsrådet.

Det vigtige spørgsmål om stillingsstrukturen, ansættelsesvilkårene og arbejdsforpligtelserne for det videnskabelige personale ved universiteterne og de højere læreanstalter er for tiden til behandling i et af undervisningsministeriet nedsat udvalg.

Spørgsmålet om en ændring af de højere uddannelsers struktur behandles i planlægningsrådet for de højere uddannelser.

[Undervisningsministeren.]

Rådets arbejde sigter på etablering af et mere smidigt og varieret system, hvor det endelige studievalg kan udskydes gennem indretning af basisuddannelser fælles for flere studieretninger, hvor studierne kan afsluttes tidligere end de nuværende kandidatstudier, og hvor studierne kan sammensættes ved en friere fagkombination end hidtil. Der kan således i løbet af foråret ventes et forslag fra rådet om en ny struktur for de samfundsvidenskabelige uddannelser. Det skal dog bemærkes, at dette lovforslag med forslagene om studienævn, fagråd og institutter tilsigter at skabe de organisatoriske forudsætninger for en smidiggørelse af uddannelsesstrukturen.

Der er i de seneste år opstået en voksende interesse for den pædagogiske side af universitetsundervisningen. En pædagogisk kursusvirksomhed for de højere uddannelsesinstitutioners lærere er kommet i gang, og ved København universitet har man netop oprettet det første institut for anvendt universitetspædagogik i Vesteuropa.

Der er fra tid til anden stillet forslag om en ændring af det system, hvorefter de højere uddannelsesinstitutioner får deres forskningsbevillinger tildelt. Som det er i øjeblikket, bevilges den allerstørste del af disse midler på de årlige finanslove, og der er en nær sammenhæng mellem omfanget af det enkelte fags undervisningsforpligtelser og de midler, det får til rådighed til forskning.

Denne ordning foreslås fra flere sider ændret således, at en større del af de højere uddannelsesinstitutioners forskningsmidler bevilges efter en bedømmelse af konkrete forskningsprojekter, og man nævner bl. a. muligheden af at styrke forskningsrådenes stilling. Disse problemer har været drøftet i Forskningens Fællesudvalg og vil blive behandlet i en forskningspolitisk redegørelse, som fællesudvalget vil offentliggøre i den nærmeste fremtid. På grundlag af denne redegørelse vil det være rimeligt at tage problemet op.

Lad mig til sidst nævne et spørgsmål, som det ikke er urimeligt at rejse, når man behandler universiteternes styrelsesforhold, selv om det her primært er deres interne forhold, der er til behandling. Det er spørgsmålet om oprettelse af et administra-

tivt organ mellem undervisningsministeriet og de højere uddannelsesinstitutioner.

Administrationsudvalget af 1960 udkastede tanken om etablering af „et særligt samarbejdsorgan, der dels kan behandle alle spørgsmål af fælles interesse, dels kan behandle institutionernes udvikling på en sådan måde, at de enkelte institutioners planer samarbejdes og så vidt muligt fremsættes til undervisningsministeriet som fælles indstillinger“.

Et sådant organ skulle formentlig dels overtage sådanne forvaltningsanliggender af mindre principiel karakter, der efter en konkret gennemgang måtte findes egnede til fælles administration, og som det ville være rimeligt at aflaste departementet for at beskæftige sig med, dels varetage koordineringen af institutionernes budgetbidrag, normeringsforslag, studieplaner, udbygningsplaner m. v., inden de blev videregivet til undervisningsministeriets departement.

Tanken blev drøftet i universitetsadministrationsudvalgets første betænkning, men udvalgets flertal fandt, at der kunne rejses så afgørende indvendinger imod at henlægge selve koordineringsopgaverne til et administrativt mellemorgan (kanslerembede eller direktorat), at man ikke kunne anbefale en sådan løsning. Flertallet fremhævede, at forvaltningsanliggender af mindre principiel karakter med fordel kunne henlægges til institutionerne selv — hvilket siden da også er sket i betydeligt omfang — medens de væsentligere anliggender af planlæggende, anordningsmæssig og budgetmæssig karakter under alle omstændigheder måtte undergives en sådan behandling i ministeriets departement, at et administrativt mellemorgan ville betyde en forlængelse af sagsvejene uden tilførelse af noget væsentligt nyt i sagsbehandlingen.

Udvalget var i sin anden betænkning fortsat af den opfattelse, at man ikke kunne anbefale oprettelsen af et administrativt mellemorgan. Hertil kom, at der i mellemtiden var blevet oprettet et rektorkollegium med fem faglige samarbejdsudvalg, Planlægningsrådet for de højere Uddannelser og Forskningens Fællesudvalg, som dels skal fremme koordineringen af de højere uddannelsesinstitutioners virksomhed, dels rådgive undervisningsministeriet i plan-

[Undervisningsministeren.]

lægnings- og forskningsspørgsmål. Udvalget fandt, at der herved var skabt dækning for de væsentligste behov, som en administrativ melleminstans skulle have opfyldt.

Den fortsatte vækst inden for de højere uddannelsesinstitutioners område, udbygningen af universiteterne i København og Århus og universitetscentret i Odense samt etableringen af de i forslaget til lov om Københavns universitets placering og universitetscentre omhandlede centre i Roskilde og Ålborg, gør det imidlertid efter regeringens opfattelse betimeligt på ny at overveje oprettelsen af et administrativt organ mellem institutionerne og undervisningsministeriet.

Med det stigende antal institutioner inden for de højere uddannelsers områder vil der blive et voksende behov for dels at aflaste ministeriets departement, dels at koordinere indsatsen og prioriteringen inden for de faglige hovedområder, som vil blive repræsenteret ved flere og flere institutioner. Regeringen agter derfor at overveje behovet for et administrativt organ mellem undervisningsministeriet og de højere uddannelsesinstitutioner, hvilke opgaver der kan henlægges fra ministeriet og institutionerne til et sådant organ, hvilke nye opgaver det eventuelt vil kunne tage op, og hvorledes og med hvilken kompetence organet vil kunne opbygges. Overvejelserne vil blive afsluttet så betids, at en nyordning, hvis det skulle vise sig ønskeligt, kan etableres i forbindelse med revisionen af universiteternes styrelsesforhold i 1972-73.

Med disse bemærkninger tillader jeg mig at anbefale lovforslaget til velvillig behandling i det høje ting.

Endvidere tillader jeg mig for det høje ting at fremsætte forslag til lov om ændring af lov om fritidsundervisning m. v., lov om gymnasieskoler og lov om højere forberedelseseksamen.

Lovforslaget tilsigter i første række en tilpasning af den gældende lovgivning for de i titlen nævnte undervisningsformer til ændringer, der er gennemført eller foreslået gennemført på andre områder, herunder navnlig tjenestemandreformen, loven om statsstøtte til visse private skoler og det

fremsatte forslag til lov om styrelsen af kommunernes skolevæsen og af virksomhed efter lov om fritidsundervisning m. v.

De i lovforslagets § 1 foreslåede ændringer i lov nr. 233 af 6. juni 1968 om fritidsundervisning m. v. er direkte konsekvenser af tjenestemandreformen, hvorefter lønsystemets opbygning blev ændret, samtidig med at lærerlønningsskemaet blev ændret, og reglerne om aflønning af folkeskolens lærere m. v. — hvortil lønreglerne i loven om fritidsundervisning m. v. henviser — indgik i lovgivningen om tjenestemandslønninger m. m. og klassificering af tjenestemandstillinger i staten, folkeskolen og folkekirken. Endvidere er der tale om konsekvenser af det for Folketinget den 8. oktober 1969 fremsatte forslag til lov om styrelsen af kommunernes skolevæsen og virksomhed efter lov om fritidsundervisning m. v. (lovforslag nr. 17), der indebærer en ændret opbygning af fritidsundervisningens og fritidsvirksomhedens administration.

Der er ikke i lovforslagets § 1 tale om reelle ændringer i fritidsundervisningsloven, og jeg vil gerne fremhæve, at tiden efter min opfattelse endnu ikke er inde til at tage spørgsmålet om væsentlige realitetsændringer i denne lovgivning op, idet loven kun har haft virkning fra 1. august 1969, således at der endnu ikke er et tilstrækkeligt erfaringsmateriale at bygge på.

Lovforslagets §§ 2 og 3 om gymnasieskoler og højere forberedelseseksamen er i væsentlig grad konsekvenser af lov nr. 337 af 18. juni 1969 om statsstøtte til visse private skoler. I denne lov er intet anført om betingelserne for ydelse af tilskud til private gymnasieskoler, studenterkursus og kursus til højere forberedelseseksamen, og tilskudsbetingelserne m. v. foreslås derfor optaget i henholdsvis gymnasieloven og loven om højere forberedelseseksamen.

Visse af ændringsforslagene i §§ 2 og 3 er endvidere konsekvenser af forslaget til lov om styrelsen af kommunernes skolevæsen og af virksomhed efter lov om fritidsundervisning m. v.

Herudover er foreslået visse ajourføringer og forenklinger af de gældende bestemmelser.

Med hensyn til lovforslagets økonomiske konsekvenser, der er beregnet til en årlig merudgift på ca. 5.300.000 kr. for staten og